

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ АНАТОЛІЯ НАЗАРЕНКА

СХВАЛЕНО

Протокол засідання кафедри психології та інклюзивної освіти, методик природничо-математичних дисциплін і технологій від 26 червня 2026 року №4

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка
(протокол засідання вченої ради
ХОППО ім. А. Назаренка від 30 червня 2026 року № 2)

Ректор Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка

Наказ від 01 липня 2026 № 214/но

 В.ОЧЕРЕТЯНКО

ПРОГРАМА

підвищення кваліфікації практичних психологів ЗЗСО
“ПРАКТИЧНИЙ ПСИХОЛОГ ЗЗСО: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМНОГО
СУПРОВОДУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ”

Розробник: Шечишена Оксана Володимирівна, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології та інклюзивної освіти, методик природничо-математичних дисциплін і технологій.

Напрямок підвищення кваліфікації: Комплексний психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах реалізації державного стандарту базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації практичних психологів закладів загальної середньої освіти «Комплексна психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах реалізації державного стандарту базової середньої освіти» (наказ МОН від 04.11.2025 №1437)

Рецензенти:

Андрій Гулеватий, кандидат психологічних наук, доцент, декан факультету підвищення кваліфікації педагогічних працівників Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка

Алла Царенко, практичний психолог вищої категорії комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей № 15 імені Олександра Співачука Хмельницької міської ради»

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми підвищення кваліфікації практичних психологів закладів загальної середньої освіти, діяльність яких спрямована на забезпечення реалізації Державного стандарту базової середньої освіти, зумовлена підвищенням вимог до якості психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах викликів, зумовлені подіями воєнного часу в Україні.

Реалізації Державного стандарту базової середньої освіти у другому циклі (7-9 класи) відбувається на тлі глибоких та потужних соціальних, економічних і безпекових трансформацій, спричинених повномасштабною війною в Україні. Освітня система сьогодні перебуває на етапі функціонування в умовах постійних змін: вимушене переміщення педагогів, дітей і батьків, втрати, загроза безпеці, перебої в навчальному процесі, навчання в дистанційному або змішаному форматі, а також зростання рівня невпевненості та тривожності, поява депресивних станів, емоційного виснаження та психотравматизації серед усіх учасників освітнього процесу.

За таких обставин зростає потреба у фаховому психологічному супроводі учасників освітнього процесу та допомоги у відновленні ресурсності в умовах викликів, зумовлених подіями сьогодення. Учні 7-9 класів особливо є чутливими до дії стресогенних чинників, що відображається на їхньому особистісному розвитку та навчальній мотивації. Подібне явище значно ускладнює їхні адаптивні можливості та відображається на рівні їх соціалізації. Однак, всім відомо, що психоемоційний стан дітей та підлітків корелює із ресурсними можливостями батьків та педагогів.

Тому особливої актуальності для психолога набуває посилення розвитку умінь партнерської взаємодії, здатностей до переосмислення та відпрацювання психологічних принципів комунікативної взаємодії не лише з підлітками, але й з їх батьками в умовах викликів сьогодення. Важлива роль у цьому контексті також належить педагогу, який підтримує належний рівень соціалізації учнів та їх активну участь в освітній діяльності. Відповідно роль психолога в умовах сучасних викликів зводиться також до надання допомоги вчителю у формуванні психосоціальної компетентності щодо підтримки учнів та досягнення зворотного зв'язку з ними та їхніми батьками, створення на цій основі безпечного та підтримувального освітнього середовища.

Тому програма спрямована на розвиток та вдосконалення професійних навичок практичних психологів, оновлення та посилення знань про психолого-педагогічний супровід учасників освітнього процесу, а відтак, відпрацювання психологічних здатностей щодо роботи з наслідками війни в учасників освітнього процесу.

Цільова група: практичні психологи ЗЗСО.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС), з них лекції – 3 год; практичні заняття – 25 год., підсумкові заходи (тестування) – 2 год.

Особливості реалізації програми: зміст програми об'єднано у чотири навчальні модулі. Реалізація програми ґрунтується на поєднанні теоретичних занять та практико-орієнтованих форм роботи. Тривалість програми – до 1 тижня. Для успішної реалізації практичного компоненту програми слухачам рекомендується приєднуватись до онлайн-занять з персонального комп'ютера або ноутбука.

Форма підвищення кваліфікації: очна, дистанційна, на базі замовника.

Мета підвищення кваліфікації: підвищення професійної компетентності практичних психологів закладів загальної середньої освіти щодо здійснення комплексного психологічного супроводу педагогічних працівників та інших учасників освітнього процесу в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти на другому циклі (базове предметне навчання) з урахуванням актуальних викликів воєнного часу, трансформації системи освіти, вікових і соціокультурних особливостей здобувачів освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

- ознайомити з нормативно-правовими засадами діяльності практичного психолога в контексті реалізації Концепції Нової української школи;
- розвинути професійні вміння здійснювати психологічний супровід дітей з ООП в умовах інклюзивної освітньої практики;
- розвинути навички створення безпечного, підтримувального освітнього середовища;
- удосконалити підходи до організації психолого-педагогічної підтримки дітей, постраждалих від наслідків воєнних дій;
- удосконалити навички ефективної комунікації, партнерської взаємодії, а також надання першої психології допомоги дітям в умовах стресу й криз;
- посилити знання психолога щодо розвитку професійної стійкості, навичок саморегуляції, профілактика професійного стресу вчителя та емоційного вигорання, а також посилення ресурсності вчителя в умовах викликів сьогодення;
- розвинути навички забезпечення психологічного супроводу учнів 7-9 класів з урахуванням їхніх вікових, когнітивних та мотиваційних особливостей; попередження та профілактика негативних явищ в підліткових середовищах, а також розвиток медіаграмотності й цифрової безпеки;
- удосконалити навички використання цифрових освітніх ресурсів, платформ та сервісів для організації ефективного освітнього процесу;
- сформувати готовність до відповідального й етичного використання технологій штучного інтелекту з дотриманням принципів академічної доброчесності;

- розвинути здатність до рефлексії, професійного саморозвитку та навчання впродовж життя.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:
інформаційно-цифрова (А3), психологічна (Б1), емоційно-етична (Б2), компетентність педагогічного партнерства (Б3), інклюзивна (В1), організаційна (Г2).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знання й розуміння:

- алгоритму побудови індивідуальної освітньої траєкторії та нормативних вимог до накопичувальної системи годин;
- загальної системи нормативно-правових актів України;
- основних положень чинного нормативно-правового забезпечення діяльності практичного психолога в системі загальної середньої освіти;
- природи професійного стресу вчителя, шляхів профілактики та «швидкої допомоги» в стресових ситуаціях;
- посилення знань щодо покращення ресурсного стану вчителя як запоруки підвищення його стресостійкості;
- існуючих бар'єрів в інклюзивному середовищі в навчанні дітей з особливими освітніми потребами;
- концепції універсального дизайну в організації інклюзивного освітнього середовища; його основних стратегій;
- емоційних та поведінкових властивостей травмованої дитини;
- інструментів, вправ та технік у роботі з дітьми, спрямованими на досягнення ними стабілізації психоемоційного стану після пережитих стресових ситуацій чи подій;
- сутності понять «самооцінка», «Я-концепція», «Я-ідентичність», особливостей їх формування в різні вікові періоди розвитку здобувачів освіти;
- розуміння ролі освітнього середовища, педагогічної взаємодії та оцінювання у формуванні позитивного самосприйняття здобувачів освіти;
- сучасних педагогічних технологій, методів й інструментів підтримки особистісного розвитку, розвитку рефлексії, самопізнання та впевненості учнів у власних можливостях;
- значення педагогіки партнерства та безпечного освітнього середовища для забезпечення психологічного благополуччя здобувачів освіти;
- сутності понять «персональні дані», «конфіденційність даних», «цифрова безпека», «кібербезпека», «кібергігієна», «цифровий слід»;
- основних типів онлайн-загроз (фішинг, соціальна інженерія, шкідливе програмне забезпечення, викрадення облікових записів, кібербулінг, шахрайство тощо);
- принципів безпечного використання соціальних мереж, месенджерів і цифрових освітніх платформ;

- сучасних методів захисту цифрових пристроїв, акаунтів та електронних освітніх ресурсів;
- ключових понять ШІ;
- шляхів використання ШІ як інструмента педагога;
- можливостей та обмежень штучного інтелекту;
- основ соціально-психологічних умов, закономірностей та динаміки розвитку навчальних колективів;
- способів підтримки вчителя на різних етапах професійного розвитку;
- інструментів професійного розвитку;
- існуючих можливостей і ресурсів у сфері професійного розвитку педагогів.

Уміння:

- аналізувати чинне законодавство; складати напрями, види, завдання професійної діяльності психологічної служби з урахуванням державної політики у сфері освіти;
- надавати допомогу вчителю в оволодінні техніками зниження стресу «тут і зараз» (дихальні вправи, тайм-менеджмент, емоційне розвантаження);
- надавати допомогу вчителю щодо роботи з власним мисленням та шукати опори після пережитих стресових ситуацій чи подій;
- надавати допомогу педагогу щодо напрацювання довгострокових внутрішніх ресурсів як запорука конструктивного подолання професійного стресу вчителя та посилення його резилієнтності;
- дотримуватись умов щодо створення успішного інклюзивного середовища та враховувати принципи універсального дизайну при плануванні, проектуванні та організації інклюзивного середовища;
- керуватися у своїй практичній діяльності нормативними документами щодо доступності закладів освіти, організації інклюзивного освітнього середовища та нових Державних будівельних норм України щодо створення комфортних, безпечних та безперешкодних умов сучасного освітнього середовища;
- підбирати правильний підхід щодо зміни типової освітньої програми в інклюзивному класі;
- бачити ознаки травми в поведінці дитини та психологічно грамотно на них реагувати; не допускати повторної травматизації дитини та здійснювати контроль над тригерами, які її викликають;
- легалізовувати емоційні стани дитини та використовувати психологічні інструменти для повернення в дитини відчуття внутрішньої стабільності та безпеки;
- застосовувати педагогічні інструменти та методики, спрямовані на розвиток позитивної самооцінки й Я-ідентичності здобувачів освіти;

- використовувати педагогічні стратегії та методи для створення безпечного, підтримувального та психологічно комфортного освітнього середовища, що сприяє самовираженню та самореалізації учнів;
- використовувати інструменти для позитивного і конструктивного зворотного зв'язку та педагогічної підтримки;
- враховувати індивідуальні особливості, освітні потреби та соціокультурний контекст розвитку здобувачів освіти під час планування та реалізації освітнього процесу;
- ідентифікувати потенційні загрози цифровій безпеці в освітньому середовищі;
- оцінювати ризики, пов'язані з обробкою та поширенням персональних даних;
- застосовувати базові правила кібергігієни у професійній діяльності;
- розпізнавати ознаки фішингових повідомлень, шахрайських сайтів і спроб соціальної інженерії;
- налаштовувати параметри конфіденційності в соціальних мережах, месенджерах та освітніх цифрових сервісах;
- здійснювати базовий захист облікових записів, цифрових пристроїв і навчальних матеріалів від несанкціонованого доступу;
- добирати і застосовувати ІІІ у професійній діяльності, проєктувати освітній процес із використанням ІІІ;
- використовувати сучасні інструменти ІІІ для створення персоналізованих навчальних матеріалів;
- проводити соціально-психологічні дослідження психологічного клімату в навчальних колективах; застосовувати діагностичні та корекційні методики;
- здійснювати рефлексію власної професійної діяльності;
- критично оцінювати власний рівень володіння професійними компетентностями згідно з Професійним стандартом, самостійно обирати актуальні напрями підвищення кваліфікації, що усувають професійні дефіцити;
- володіти навичками стратегічного планування професійного розвитку та гнучкого коригування власної траєкторії навчання упродовж життя;
- враховувати у власному професійному розвитку зміни в системі освіти, її законодавчому забезпеченні, у діяльності закладу освіти;
- користуватися різними способами підтримки в процесі професійного розвитку;
- здійснювати свідомий вибір існуючих ресурсів у сфері професійного розвитку відповідно до індивідуальних потреб та потреб закладу освіти.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- виявлення готовності долучатися до громадського обговорення правових документів, які регулюють діяльність психологічної служби у системі освіти;

- готовність до змін, гнучкість і адаптивність у професійній діяльності;
- готовність до допомоги вчителю у перетворенні складних проблемних ситуацій на виклики;
- готовність до допомоги педагогу у перетворенні стресостійкості на власну суперсилу (резилієнтність);
- допомога вчителю у здійсненні переходу від пасивного захисту від стресу до активного напрацювання внутрішньої сили, яка допомагає вчителю не просто вистояти, а й розвиватися в умовах змін;
- усвідомлення цінності багатоманітності та врахування і задоволення потреб кожного здобувача освітнього процесу;
- мотивація до впровадження та використання в практичній діяльності ефективних технологій інклюзивного навчання;
- зв'язок передує навчання;
- емоційна безпека важливіша за академічну успішність;
- в умовах життєвих викликів психолог діє на дитину не як лікар, а як емоційний провідник її відчуттів та станів;
- дотримання принципів поваги до гідності дитини, інклюзивності, партнерства та орієнтації на сильні сторони кожного здобувача освіти;
- виявлення емпатійності до емоційного стану, потреб і переживань здобувачів освіти;
- відповідальність за створення умов для розвитку позитивної самооцінки, впевненості та психологічного благополуччя учнів;
- прагнення до постійного професійного вдосконалення у сфері підтримки особистісного розвитку та психоемоційного благополуччя здобувачів освіти;
- відповідальне ставлення до захисту персональних даних і конфіденційної інформації;
- усвідомлення особистої відповідальності за безпечну поведінку в цифровому просторі;
- критичне ставлення до інформації, отриманої через цифрові канали комунікації;
- відкритість до інновацій, мотивація до навчання впродовж життя в професійній сфері, зокрема розвитку власної III-компетентності та сприяння розвитку її у здобувачів освіти;
- усвідомлення правових та етичних аспектів, пов'язаних з використанням III, дотримання принципів академічної доброчесності;
- мотивація до навчання впродовж життя в професійній сфері, зокрема розвитку власної цифрової компетентності та сприяння розвитку її у здобувачів освіти;
- усвідомлення правових та етичних аспектів, пов'язаних з використанням цифрових технологій;
- формування сприятливого психологічного клімату в класі є передумовою органічного і нетравматичного розвитку всіх здобувачів освіти;

- професійна мобільність та гнучкість; усвідомлення необхідності постійного професійного розвитку.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації. Оцінювання результатів навчання здійснюється на основі поєднання формувального та підсумкового оцінювання. Формувальне оцінювання здійснюється для відслідковування прогресу слухачів, їх здатності застосовувати здобуті знання під час виконання практичних кейсів з проблемними ситуаціями, практичних робіт, надання зворотного зв'язку, здійснення самооцінювання та взаємооцінювання, коригування їх навчальної траєкторії.

Підсумкове (бальне) оцінювання здійснюється наприкінці навчання (тестування за всіма темами освітньої програми та конференція).

Під час тестування пропонуються завдання з вибором однієї або кількох правильних відповідей, на встановлення відповідностей та матричні запитання (сітка з прапорцями або перемикачами).

Тест складається з 16 завдань, які розподілені за рівнями складності та балами таким чином:

-8 запитань базового рівня (знання фактів, визначень, термінів, розпізнавання об'єктів) - по 1 балу за запитання;

-6 запитань середнього рівня (вміння групувати, сортувати, порівнювати, знаходити логічні зв'язки, застосовувати базові знання) – по 3 бали за запитання;

- 2 запитання високого рівня (вміння вирішувати нестандартні завдання, аналізувати процеси, прогнозувати результати) - по 4 бали за запитання.

Максимальна кількість балів за тест: 34, прохідний бал: 24 (70 %).

Максимальний бал за участь у конференції з обміну досвідом - 20. Оцінюється якість поданих матеріалів (12 балів) та виступ на конференції (8 балів). Прохідний бал за участь у конференції - 14 (70 %).

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво.

Вартість: безоплатно відповідно до регіонального замовлення слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних, керівних працівників і працівників науково-методичних об'єднань Хмельницької області на 2027 рік.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст програми складається з чотирьох модулів та 9 взаємопов'язаних тем. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, - 30, з них 4 год – лекційні заняття, 22 год – практичні заняття, 4 год - контрольні заходи.

№	Назва модуля	Аудиторні години			
		Разом	Лекції	Практичні	Контрольні заходи

1	Модуль 1. Підтримка психологічного благополуччя учасників освітнього процесу та робота в інклюзивному середовищі	6	2	4	
1.1	<i>Психологічна підтримка учасників освітнього процесу</i> Роль психолога у профілактиці та подоланні професійного стресу педагога. Посилення резилієнтності вчителя.	3	1	2	
1.2	<i>Інклюзивна освіта: особливості роботи з дітьми з ООП</i> Універсальний дизайн в інклюзивному середовищі. Основні стратегії інклюзивного дизайну.	3	1	2	
2	Модуль 2. Безпечний освітній простір як чинник забезпечення якості освіти НУШ	4		4	
2.1	Роль психолога у формуванні психосоціальної компетентності вчителя для підтримки дітей в освітньому середовищі. Травмофокусоване навчання.	2		2	
2.2	Педагогічні інструменти розвитку позитивної самооцінки та я-ідентичності здобувачів освіти	2		2	
3	Модуль 3. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності	6		6	
3.1	Безпека в цифровому суспільстві та освітньому середовищі	2		2	
3.2	Академічна доброчесність вчителя та застосування штучного інтелекту в освіті	2		2	
3.3	Формування громадянської компетентності учнів через методики критичного мислення та медіаграмотності	2		2	
4	Модуль 4. Розвиток компетентностей фахового спрямування	9	1	8	
4.1	Психологічний мікроклімат у соціальних групах ЗЗСО (трудовому колективі, класах, гуртках, навчальних групах): засоби діагностики та технології корекції.	2		2	
4.2	Планування діяльності, ведення документації та аналітико-	3	1	2	

	статистичної звітності практичних психологів закладу загальної середньої освіти згідно нормативно-правових документів Міністерства освіти і науки України				
4.3	Педагогічна практика. Напрацювання алгоритму роботи психолога з травмованими дітьми.	4		4	
	Підсумкові заходи	5	1		4
1	Формування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічного працівника	1	1		
2	Контроль знань (тестування)	2			2
3	Підсумкова конференція	2			2
Всього:		30	4	22	4

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1

Психологічна підтримка учасників освітнього процесу. Особливості роботи з дітьми з ООП

Тема 1.1. Роль психолога у профілактиці та подоланні професійного стресу педагога. Посилення резилієнтності вчителя

Феномен стресу в сфері комунікативної діяльності людини. Природа професійного стресу в роботі вчителя. Чинники професійного стресу педагога. Допомога психолога вчителю в ідентифікуванні станів як індикаторів професійного вигорання педагога та напрацювання шляхів їх подолання як запорука профілактики професійного стресу вчителя.

Інструменти для зниження щоденного стресу та стратегії побудови довгострокової адаптивності (резилієнтності) до викликів. Механізми відновлення після пережитих криз. Допомога психолога в посиленні ресурсності педагога як чинник підвищення рівня його стресостійкості.

Тема 1.2. Універсальний дизайн в інклюзивному середовищі. Основні стратегії інклюзивного дизайну

Концепція інклюзивної освіти. Складові інклюзивного навчання, які формують сучасний освітній простір навчального закладу; існуючі сучасні бар'єри щодо осіб з особливими потребами; причини та передумови становлення концепції універсального дизайну та роль даної концепції в життєдіяльності осіб з інвалідністю. Ознаки сучасного освітнього простору; ключові категорії доступності навчального середовища на уроці; на якому рівні можливий універсальний дизайн в інклюзивному середовищі; нові Державні будівельні норми доступності інклюзивного середовища. Чотири підходи до змін типової освітньої програми в інклюзивному класі. Стратегії універсального дизайну в інклюзивному середовищі: метод взаємодії

мультидисциплінарної команди спеціалістів, метод прямих інструкцій, поведінковий методом, метод інтерактивної взаємодії (взаємонавчання), спільне навчання різних дітей та інші приклади інноваційних стратегій універсального дизайну в інклюзивному середовищі.

МОДУЛЬ 2

Безпечний освітній простір як чинник забезпечення якості освіти НУШ

Тема 2.1. Роль психолога у формуванні психосоціальної компетентності вчителя для підтримки дітей в освітньому процесі. Травмофокусоване навчання

Концепція «Плекання стійкості». Робота психолога в контексті допомоги вчителю щодо напрацювання психологічних та конструктивних підходів як запорука створення безпечного простору для дитини. Допомога психолога в трансформуванні ролі педагога як емоційного провідника для дитини (повернення в дитини відчуття контролю і безпеки). Посилення психологічних знань вчителя щодо застосування практичних інструментів на уроці (емоційні паузи, легалізація емоцій, зниження когнітивного навантаження).

Травмофокусоване навчання як підхід, який замінює ключове питання вчителя до дитини з «Що з тобою не так» на «Що з тобою сталося?». Основні підвалини підходу: безпека, зв'язок та саморегуляція.

Тема 2.2. Педагогічні інструменти розвитку позитивної самооцінки та я-ідентичності здобувачів освіти

Педагогічні інструменти розвитку позитивної самооцінки та Я-ідентичності здобувачів освіти. Забезпечення особистісно орієнтованого навчання та формування безпечного й інклюзивного освітнього середовища.

Психологічні основи формування самооцінки та Я-ідентичності, вікові особливості їх розвитку та вплив освітнього середовища на становлення особистості. Сучасні педагогічні практики: формувальне оцінювання, конструктивний зворотний зв'язок, рефлексивні вправи, технології педагогіки партнерства та розвиток сильних сторін учнів.

МОДУЛЬ 3

Розвиток інформаційно-цифрової компетентності

Тема 3.1. Безпека в цифровому суспільстві та в освітньому середовищі

Персональні та корпоративні дані, їх конфіденційність. Небезпека в цифровому просторі. Онлайн-злочини в цифровому суспільстві та запобігання їм. Кібербезпека. Кібергігієна. Типи онлайн-загроз та відповідні механізми реагування. Відповідальна та безпечна поведінка в цифровому просторі. Безпечне використання соціальних мереж та месенджерів у освітньому

процесі. Захист цифрових пристроїв, персональних даних і електронних (цифрових) освітніх ресурсів. Захист акаунтів від зламу.

Тема 3.2. Академічна доброчесність вчителя та застосування штучного інтелекту в освіті

Поняття штучного інтелекту: машинне навчання, нейронні мережі, обробка природної мови, генеративний ШІ. Ключові ШІ-технології та їхні можливості та обмеження. Роль ШІ у цифровій трансформації освіти. Вплив ШІ на освітні процеси: автоматизація рутинних завдань, персоналізоване навчання, адаптивні системи. ШІ як інструмент для педагога: огляд освітніх ШІ-інструментів та платформ. Роль педагогічного працівника в умовах використання ШІ в освітньому процесі. Сутність принципів академічної доброчесності в умовах цифрової трансформації освіти. Етичні аспекти застосування ШІ, запобігання плагіату, правила цитування та відповідального використання контенту, створеного за допомогою штучного інтелекту. Практичні рекомендації щодо інтеграції ШІ в освітній процес із дотриманням принципів академічної доброчесності.

Тема 3.3. Формування громадянської компетентності учнів через методики критичного мислення та медіаграмотності

Формування громадянської компетентності учнів як ключове завдання сучасної освіти в умовах інформаційного суспільства. Роль критичного мислення та медіаграмотності у розвитку вміння аналізувати інформацію, суспільні явища та ухвалювати відповідальні рішення.

Методики розвитку критичного мислення та медіаграмотності в освітньому процесі: інструменти аналізу інформації, виявлення маніпуляцій, основи фактчекінгу та робота з різними джерелами. Використання інтерактивних методів навчання та інтеграція медіаграмотності у викладання навчальних предметів для формування активної громадянської позиції та інформаційної стійкості учнів.

МОДУЛЬ 4

Розвиток компетентностей фахового спрямування

Тема 4.1. Психологічний мікроклімат у соціальних групах ЗЗСО (трудовому колективі, класах, гуртках, навчальних групах): засоби діагностики та технології корекції

Теоретичні засади формування малих соціальних груп. Соціально-психологічні дослідження малих соціальних груп. Клас як мала соціальна група: механізми формування, соціальна динаміка та процеси, психологічний клімат. Діагностичні та корекційні види діяльності.

Тема 4.2. Планування діяльності, ведення документації та аналітико-статистичної звітності практичних психологів закладів загальної середньої освіти згідно нормативно-правових документів Міністерства освіти і науки України.

Огляд національних і міжнародних програмних документів, стратегій, програм, які регулюють діяльність практичних психологів в закладах загальної середньої освіти.

Статус психологічної служби в Україні як структурного підрозділу системи освіти закріплений законодавством (Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020), Положення про психологічну службу у системі освіти України (2018).

Професійний стандарт «Практичний психолог закладу освіти» (2020) – документ, який визначає вимоги до кваліфікації, компетентностей та видів діяльності практичних психологів в Україні.

Закони України, постанови Верховної Ради України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України щодо ключових аспектів системної психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в сучасних реаліях.

Тема 4.3. Педагогічна практика. Напрацювання алгоритму роботи психолога з травмованими дітьми

Базовий алгоритм дій психолога: основні етапи. Первинна діагностика та оцінка стану дитини: ідентифікування глибини травматизації. Пошук ресурсів. Шляхи опрацювання травматичного досвіду дитини. Допомога у відновленні. Функція перенаправлення у професійній діяльності психолога. Робота з оточенням як обов'язковий та паралельний крок психолога.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Вправа «Лимон» (на розслаблення);
2. М'язова релаксація за Джекобсоном (на розслаблення);
3. Вправа «Коло контролю» (на відпрацювання здатностей конструктивного застосування внутрішнього ресурсу, на відпрацювання суб'єктивного контролю);
4. Техніка «Рефреймінг» (Зміна рамки) (відпрацювання здатностей змінювати бачення контексту події або ситуації; здатностей перетворювати проблему на виклик і професійний ріст);
5. Вправа «Кошик приємностей» (на розвиток позитивного мислення);
6. Ритуал «Зняття робочого одягу» (розвиток вмінь працювати з «професійними ролями»);
7. Вправа «Скеля» або «Стопи в підлогу» (на досягнення дітьми фізичного відчуття стабільності);
8. Вправа «Твердий предмет» (на відпрацювання в дітей здатностей зосереджуватися на фізичних відчуттях);
9. Техніка «Какао» (на дихання, зняття напруги);
10. Вправа «Макарони» (Тверді-м'які) (на розслаблення);
11. Вправа «Існуючі бар'єри». Слухачам пропонують завдання: навести приклади до фізичних, інформаційних, інституційних, ментальних бар'єрів.

12. Вправа «Спільне й відмінне» у термінології: інклюзивний дизайн, доступний дизайн, спеціальний дизайн, універсальний дизайн, розумне пристосування, адаптація.

13. Розробка індивідуальних стратегій підтримки дитини, відповідно до нозологій.

14. Створення адаптованих навчальних завдань, відповідно до рівня підтримки дитини з ООП.

15. Розробити комплекс вправ і рефлексивних практик для розвитку позитивної самооцінки та усвідомлення власних сильних сторін здобувачів освіти відповідно до вікових особливостей учнів.

16. Змодельовати освітню ситуацію застосування формувального оцінювання та позитивного зворотного зв'язку для зміцнення впевненості учнів у власних можливостях і розвитку позитивної Я-концепції.

17. Розробити алгоритм педагогічної підтримки здобувачів освіти з низькою самооцінкою або труднощами у формуванні позитивної Я-ідентичності в умовах освітнього процесу.

18. Створити мініпроект або програму класних активностей, спрямованих на розвиток самоповаги, відповідального ставлення до себе та позитивного самосприйняття здобувачів освіти.

19. Створити методичний продукт (методичні рекомендації, чек-лист або збірник вправ) щодо використання педагогічних інструментів розвитку позитивної самооцінки та Я-ідентичності здобувачів освіти в умовах безпечного й підтримувального освітнього середовища;

20. Вправа «Мій безпечний цифровий слід». Слухачі на платформі Canva або іншому ресурсі розробляють чек-лист для перевірки власного цифрового сліду, за допомогою якого можна оцінити, наскільки безпечною та відповідальною є поведінка в соціальних мережах та інших онлайн-платформах.

21. Вправа «STOP Булінг». Слухачам пропонується проаналізувати конкретну ситуацію кібербулінгу (надається кейс) та розробити покроковий план дій для захисту постраждалого від цифрового цькування. Потрібно обґрунтувати кожен крок з точки зору безпеки та етики.

22. Вправа «Фішинг чи безпечне повідомлення?». Учасникам пропонуються приклади електронних листів, повідомлень у месенджерах та SMS. Необхідно визначити, які з них є фішинговими; виділити підозрілі ознаки; запропонувати алгоритм безпечних дій.

23. Вправа «Кіберщит педагога». Слухачі проводять аудит безпеки власного смартфона/комп'ютера та створюють звіт, який включає: перевірку налаштувань приватності, аналіз встановлених додатків, оцінку надійності паролів та рекомендації щодо покращення захисту.

24. Вправа «Приватний режим: ON». Учасники налаштовують конфіденційність та видимість свого профілю в соціальних мережах: як люди можуть знаходити вас; хто може бачити вашу особисту інформацію,

фотографії, дописи, список друзів; чи можуть інші позначати вас на фото та у своїх дописах.

25. Вправи на використання ІІІ для автоматизації рутинних завдань педагогічного працівника, створення персоналізованих завдань та використання освітніх ІІІ-інструментів та платформ.

26. Методика соціально-психологічного дослідження структури навчального класу «Соціометрія» (Дж.Морено) та різні модифікації цієї методики. Формування соціограми та соціоматриці навчального класу.

27. Обговорення практичних кейсів відповідної тематики (діяльність практичного психолога в закладі загальної середньої освіти згідно нормативно-правових документів Міністерства освіти і науки України);

28. Вправа «Електронний маркер» та «Редактор стікерів» (на відпрацювання психологічних здатностей працювати з маніпулятивними та емоційно забарвленими твердженнями з інтернет-простору, оперативно верифіковувати інформацію, реконструйовувати емоційні судження та трансформувати їх у площину фактів за відповідними критеріями);

29. Вправа «Анатомія Клікбейту: Психологічний Детокс» (на відпрацювання вмінь розкласти контент реальних медіатекстів за формулою «емоція проти факту», виявляти психологічні маркери маніпулятивного впливу на емоційну сферу підлітків та розробляти універсальний алгоритм із трьох рятівних запитань для формування критичного мислення здобувачів освіти).

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти: проєкт / МОНУ. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/05/21/Instruktyvno.metodychni.rekomendatsiyi.shc_hodo.SHI.v.ZZSO-22.05.2024.pdf. Дата звернення: 07.03.2026.

2. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації практичних психологів закладів загальної середньої освіти «Комплексна психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах реалізації державного стандарту базової середньої освіти»: наказ Міністерства освіти і науки України від 04.11.2025 № 1437. URL.: https://drive.google.com/file/d/1_dulpL4kgtLridkd2wHerjNSJKFf-brg/view

3. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності: Наказ МОНУ від 03.06.2026 №871. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-typovoi-prohramy-pidvyshchennia-kvalifikatsii-pedahohichnykh-ta-naukovo-pedahohichnykh-pratsivnykiv-z-rozvytku-tsyfrovoi-kompetentnosti/> Дата звернення: 13.06.2026.

4. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України : наказ МОН України від 22.05.2018 № 509. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/Re32337?an=1> (дата звернення: 30.09.2025).

5. Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти» : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 24.11.2020 № 2425 URL: <https://drive.google.com/file/d/1zF04SUDu5fMrS8CTDqAFshYBk4KC0o4w/view> (дата звернення: 30.09.2025).

6. Професійний стандарт вчителя ЗЗСО (Наказ Міністерства освіти і науки України м. Київ. від 29 серпня 2024 р. № 1225. Про затвердження *професійного стандарту «Вчитель* закладу загальної середньої освіти».

7. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 30.09.2025).

8. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 30.09.2025).

9. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення: 30.09.2025).

10. Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року : розпорядження КМУ від 27.12.2017 р. № 1018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80> (дата звернення: 30.09.2025).

11. Про затвердження плану заходів на 2024-2026 роки з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року : розпорядження КМУ від 21.06.2024 № 572-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/572-2024-%D1%80> (дата звернення: 30.09.2025).

12. Про методичні рекомендації «Пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти України в 2025/2026 навчальному році» : лист ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 07.07.2025 № 21/08-586 <https://imzo.gov.ua/2025/07/07/lyst-imzo-vid-07-07-2025-21-08-586-pro-metodychni-rekomendatsii-priorytetni-napriamy-roboty-psykholohichnoi-sluzhby-u-systemi-osvity-ukrainy-v-2025-2026-navchal-nomu-rotsi/>

13. Програма «Демократична школа: освіта для демократичної стійкості». URL: <https://www.schools-for-democracy.org/>

14. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>. Дата звернення: 07.03.2026.

15. Щодо забезпечення доступності закладів освіти для осіб з особливими освітніми потребами: Лист МОН України від 05.04.2019р. № 1/9-223.

Основна література

1. Азін В. О., Грибальський Я. В., Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. Доступність та універсальний дизайн: навч.-метод. посіб. Київ, 2013.128 с.

2. Байда Л. Простір без бар'єрів: як застосовувати в школі принципи універсального дизайну. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-zastosovuvaty-pryntsypy-universalnogo-dyzajnu-v-shkoli/>

3. Байда Л. Як застосовувати в школах універсальний дизайн, стандарти доступності й розумне пристосування. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-zastosovuvaty-v-shkolah-universalnyj-dyzajn-standarty-dostupnosti-j-rozumne-prystosuvannya/>

4. Бойчук Ю. Д., Бородіна О. С., Микитюк О. М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я : монографія. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. 117 с.

5. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти. Державна служба якості освіти України. Canada. 85с

6. Динамічні процеси в малій групі: соціально-психологічний вимір освітнього середовища : [монографія] / [П. П. Горностай, О. Л. Вознесенська, І. В.Грибенко та ін.] ; за наук. ред. П. П. Горностая ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 190 с.

7. Медіаграмотна розсилка від проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність в освіті».

8. Морзе, Н. В., Бойко, М. А., Струтинська, О. В., & Смирнова-Трибульська, Є. М. (2024). Якою має бути цифрова компетентність вчителів у галузі використання штучного інтелекту? Електронне наукове фахове видання “Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету”, (16), 76–91. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2024.166>. Дата звернення: 12.03.2026.

9. Науково-методичні основи психологічного супроводу діяльності вчителя в умовах реформування освіти (діагностика і корекція). Практичний посібник / авт. кол.: В.Г. Панок, І.В. Марухина, В.В.Рибалка, В.М.Горленко, Д.Д.Романовська, В.В. Предко, С.К.Шандрук, М.В.Саврасов, Н.В.Сосновенко; За наук. ред. В.Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України, 2022. 192 с.

10. Овчаренко О.Ю. Психологія стресу та стресових розладів: навчальний посібник - К. : Університет «Україна», 2023. — 266 с.

11. Полякова В. Особливості психологічної допомоги вчителям в умовах війни // Психічне здоров'я в умовах війни: шляхи збереження та відновлення: Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Київ, 13 жовтня 2023 р.). – Київ: НУБІП України, 2023. С. 58-61.

12. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник / М.Порошенко. — Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2019.— 300с.

13. Психолого-педагогічне забезпечення соціально-психологічного клімату в колективі: навч.-метод. комплекс спецкурсу для слухачів ін-тів післядиплом. пед. освіти / [П. П. Горностай, В. В. Горбунова, О. Л. Коробанова, О. Т. Плетка, Г. В. Циганенко, Л. Г. Чорна] ; за ред. П. П. Горностая ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. — К. : Міленіум, 2017. 48 с.

14. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник. / Андрєєнкова В.Л., Войцях Т.Г., Гриців І.П., Мельничук О.В., Харківська Т.А. — К.: 2023. 149 с.

Додаткова література

1. Азін В. Приклади застосування універсального дизайну. URL: <https://www.slideshare.net/undpukraine/ss-56399768>

2. Базові знання з кібергігієни. Дія. Освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/basic-knowledge-of-cyber-hygiene> . Дата звернення: 16.06.2026.

3. Байда Л. Ю Школа для кожного: навч. посіб. Київ, 2015. 60 с.

4. Заведенко А. Теоретичний аналіз проблеми розвитку самооцінки в підлітковому віці // Actual Problems of Psychology in Educational Institutions. 2022. Т. 6. DOI: <https://doi.org/10.31812/psychology.v6i.7311>

5. Кібергігієна: як захиститися від фішингу. Дія. Освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/kibergigiena-ak-zahistitisa-vid-fisingu> . Дата звернення: 16.06.2026.

6. Кокун О.М., Мельничук Т.І. Резилієнс-довідник: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України. 2023. 25 с.

7. Онлайн-безпека для освітян. Дія. Освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/simulators/onlajn-bezpeka-dla-osvitan> . Дата звернення: 16.06.2026.

8. Сологуб О.С. ІКТ в освіті: YouTube канал. URL: <https://www.youtube.com/@%D0%86%D0%9A%D0%A2%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%96>. Дата звернення: 16.06.2026.

9. Тулбокс для вчителів. URL: <https://www.schools-for-democracy.org/onlain-resursy/toolbox>

10. Фурман А. В., Гуменюк О. Є. Психологія Я-концепції : навч. посіб. Тернопіль : Економічна думка, 2006. 360 с

11. Штифурак В. С. Психологічні умови формування адекватної самооцінки у молодших школярів / В. С. Штифурак, Л. М. Гринькова, О. Ю. Гринькова. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2018. Вип. 52. С. 125-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mitimpt_2018_52_30.